

«LAMAN» TEEMAT PSYKOTERAPIASSA

Anja Mathur

Tässä artikkelissani käsittelen «lamaa», suomalaisen talouselämän kollapsia 1990-luvun alussa. Tämä kollapsi on sittemmin johtanut koko talous- ja elinkeinoelämän uudelleenstrukturointiin ja sen mukanaantuomat menetykset kävivät läpi kaikki yhteiskunnalliset kerrostumat yksilöstä yrityksiin ja yhteiskuntaan saakka.

Olen perustanut tarkasteluni Melanie Kleinin teoreettiselle ajattelulle menetyksen psykodynamiikasta (1, 2) yksilön tasolla ja pyrin rakentamaan haparoivia yhteyksiä kollektiivien kykyyn ja tapaan käsitellä menetyksiä, tämän teorian pohjalta.

Mitä tarkoitamme «lamalla»?

Se, mitä tarkoitamme «lamalla» lienee kokolaiilla laaja määritelmä, joka osin tarkoittaa talouselämään, vapaaseen markkinatalouteen liittyviä nousu- ja laskukausia, joidenka huippuja valtio on talouspolitiikallaan, verotuksellaan ja muilla ratkaisuillaan pyrkinyt loiventamaan. Edellinen «nousukausi» oli Suomessa harvinaisen pitkä ja kollapsi tuli äkillisenä ja voimakkaana. Syitä tähän lienee monia: talouspolitiikka, itänaapurimme tapahtumat sekä koko läntistä maailmaa koskeva rakennemuutos. Tämä rakennemuutos liittyy mielestäni kehittyneiden ja kehitysmaiden välisen taloudellisen tasapainon muuttumiseen, jolla tasapainolla on puolestaan tekemistä suomalaisen korkean työttömyyden kanssa.

Suomalaisen talouselämän kollapsi tuotti melkoisen määrän konkurssseja erityisesti kotimaan markkinoihin suuntautuneiden PKT-yritysten parissa; markan arvon heilahdukset lisärasituksena ulkomaisten lainojen arvonnousussa. Tunnetusti suhdanneherkkä rakennusala on ollut vaikeuksissa. Talouselämän uudelleenstrukturointi käy läpi koko yhteiskunnan eikä siltä vältty sen paremmin julkinen sektori kuin suuret vientiyrityksetkään.

«Lamassa» on kysymys paitsi menetyksistä myös muutoksista, ja muutoksen mahdollisuus on yleensä liitetty kykyyn käsitellä menetyksiä.

Menetyksen psykodynamiikka yksilötasolla Melanie Kleinin mukaan

Artikkelissaan *Mourning and its relation to manic-depressive states* Melanie Klein kuvaa normaalia ja epänormaalia suremista ja menetyksen käsittelyä. Menetyksen käsittelyssä yksilö joutuu käymään läpi tietyn psyykkisen prosessin. Tälle prosessille on keskeistä ensin kieltäminen ja tämän jälkeen siirtyminen hypomaaniseen reagointiin. Depressiivisen position kautta on mahdollista siirtyä pois hypomaa-

nisten defenssien käytöstä – normaaliin suremiseen. Yksilön psyykestä riippuen hypomaanisesta reagoinnista voidaan siirtyä myös paranoidiseen reagointiin tai obsessiivisiin defensesihin.

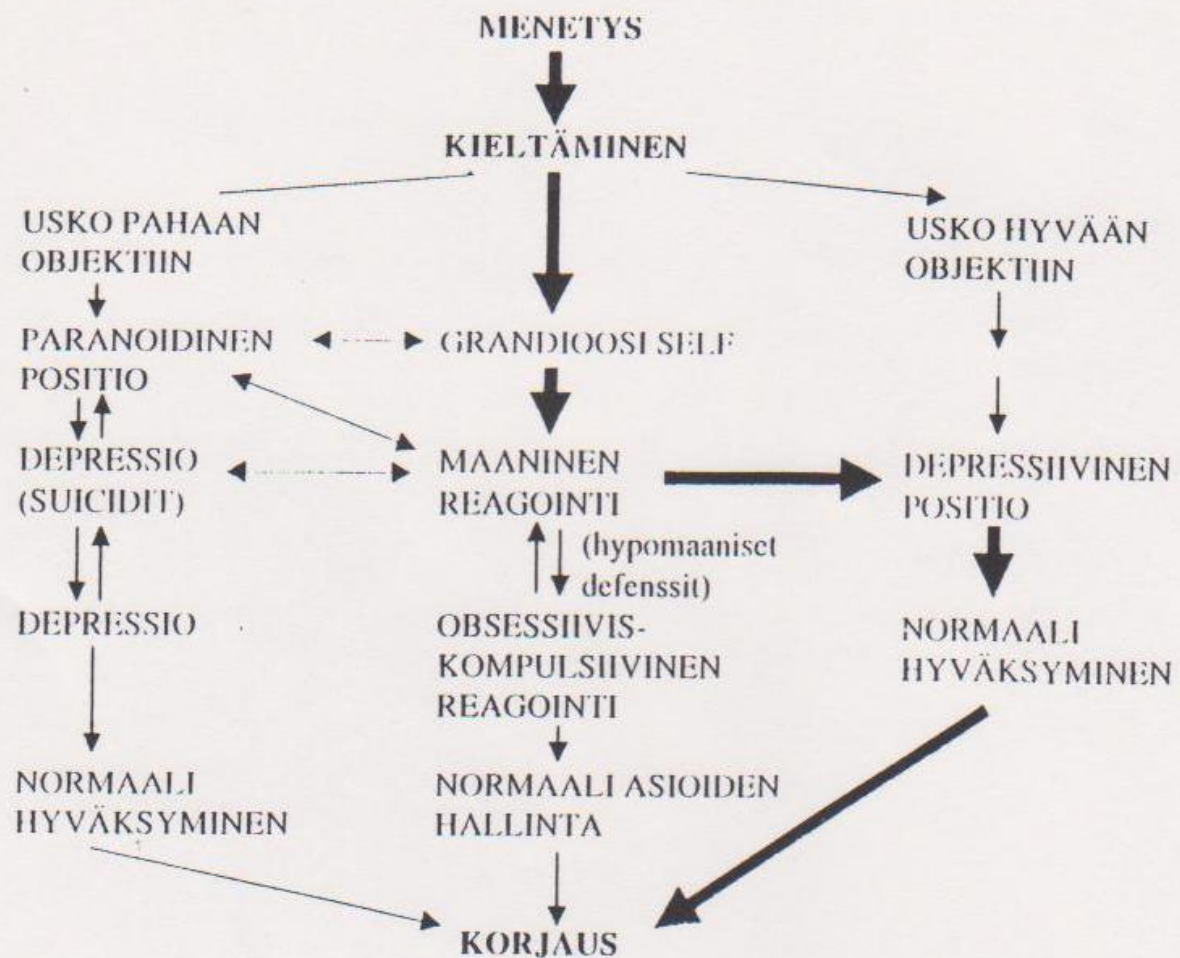
Menetystä ei ole syytä kieltää tai mitätöidä. Optimaalista on todellisen menetyksen kohtaaminen ja kollapsin kestäminen. Vaikeita menetyksiä ei tulisi korjata maanisilla defensesilla vaan pyrkiä suremaan ja suremisen kautta hyvittämään, korvaamaan ja palauttamaan tapahtunut vahinko ennalleen. Kipu, jota siinä prosessissa koetaan, tuntuu osin olevan välttämätöntä realiteettien testaamiselle ja uuden sisäisen todellisuuden rakentamiselle. Tuolloin rakennetaan uudelleen siteet ulkoiseen maailmaan, vaikka jatkuvasti koetaan menetystä. Tässä sisäisen maailman uudelleenrakennustyössä, mikä tapahtuu tuskien avulla, tunnetaan että sisäinen maailma on vaarassa turmeltua ja romahtaa. Surija käy läpi samankaltaisen prosessin kuin lapsi joka yrittää tiedostamattomassaan asettaa paikalleen ja integroida sisäisen maailmansa kehittyessään läpi depressiivisen position. Myös surijan tuskassa sisäinen maailma luodaan uudelleen ja integroidaan uudelleen. Freud artikkelissaan *Mourning and melancholia* (3) pyrkii kuvaamaan sitä, miksi suru on niin tuskallista. Klein artikkelissaan *Mourning and its relation to manic-depressive states* kuvaa menetyksen prosessin aina koko mielen uudelleenintegroationa ja sitä kautta laajana, kokonaisvaltaisena tapahtumaketjuna jossa uudelleenrakentaminen edellyttää tuhoutumisen vaihtoehdon sisäistä kohtaamista.

Hypomaanisten defenssien keskeinen merkitys surutyössä

Oheissa kaavio joka kuvaa menetyksen psykodynamiikkaa (kuva 1). Vahvistettu viiva kuvaa sitä tietä jonka periaatteessa kaikki ihmiset joutuvat kulkemaan vaikeiden menetysten kohdatessa. Klein ajattelee että alussa kaikkia suuria menetyksiä seuraa kieltäminen, sitten maanisten defenssien käytön kautta siirrytään depressiiviseen positioon ja tämän kautta menetyksen käsittelyyn surun ja uudelleenintegroation kautta. Patologiset vaihtoehdot syntyvät, mikäli depressiiviseen positioon ei kyetä siirtymään.

Näinollen Klein asettaa hypomaaniset defenssit hyvin keskeiselle sijalle menetyksen käsittelyssä ja ajattelee että niiden käyttö on ennenmuuta psyyken pakoa depressiivisestä kivusta ja surutyöhön joutumisesta. Hypomaaninen defenssin käyttö on erityisen korostunutta sellaisten henkilöiden psyykkisissä toiminnoissa jotka eivät ole menetyksestä tavalla taikka toisella kyenneet selviytymään.

Suomalaisen yhteiskunnan ilmapiirissä oli mielestäni nähtävissä kollektiivista hypomaanisten defenssien käyttöä siinä vaiheessa kun taloudellisen kasvun pysähtyminen oli jo ilmeistä, mutta uusi todellisuus ei läpäissyt suomalaista tajuntaa. Defenssien avulla pyrittiin kieltämään laman realiteetti ja siten välttämään paitsi taloudellinen myös psyykkinen kollapsi. Esimerkkinä vaikkapa ammattiliittojen keskuudessa pitkään vallinnut käsitys siitä että «lama» on työnantajien keksintö ja «bluffi» palkkojen kurissapitämiseksi.

Kuva 1. Menetyksen psykodynamiikka.

Hypomaaniset defenssit:

Luettelen seuraavaksi Melanie Kleinin kuvaamat hypomaaniset defenssit ominaispiirteineen:

Omnipotenssi – illuusio täydellisyydestä. Tämä defenssi otetaan käyttöön kun henkilö ei kykene kohtaamaan omaa huonommuuttaan ja avuttomuuttaan eikä kykene kantamaan tämäntyyppisiä tunteita. Avuttomuuden tunteet lienevät aina olennaisia psykoterapiassa tapahtuvassa surutyössä. Terapeutin kyky «to contain» terapeuttavansa avuttomuutta on omnipotenssin defenssistä luovuttaessa psykoterapiassa keskeisellä sijalla.

Idealisaation defenssi liittyy läheisesti omnipotenssiin ja sen tarkoituksena on samoin kuin omnipotenssin, suojata varhaista egoa vainoajilta. Kollektiivisia omnipotenssin ilmaisuja olivat käsitykset siitä, kuinka suomalainen koulutus, työ, tuotteiden laatu tai vaikkapa markan arvo oli maailman paras eikä niiden olemas-

saoloa voitu millään tavalla kyseenalaistaa.

Kieltämisen defenssiin liittyy yliaktiivisuus tai kuten talouselämässä puhutaan ylikuumenemisestä. Kieltämisen tärkeinä elementteinä ovat hallinta ja kontrolli. Kontrollia voidaan pitää myöskin varoittavana äänenä, ja omnipotenssia samoin kuin yliaktiivista kieltämistä pyritään käyttämään objektien kontrolloimiseen ja hallitsemiseen. Hallitsemalla objektia voidaan estää niitä satuttamasta itseä tai muita.

Omnipotenssin, kieltämisen jo idealisaation defenssit ovat maanisen defenssijärjestelmän peruselementtejä. Kuten sanottu, niiden tehtävänä on suojella itseä paitsi vainoajilta niin myös avuttomuudelta ja tuskalliselta riippuvuudelta.

Kontrollin defenssi liittyy olennaisesti ja aikaisemmin kuvaamiini defensesseihin eikä sitä voida irrottaa siitä dynaamisesta kehästä johon mieli ajautuu pyrkiessään välttämään menetyksen tuskaa.

Kontrolloimisen defenssi liittyy läheisesti split-defenssiin. Siinä huonommuus, varovaisuus, pelko ja epävarmuus splitataan itsestä pois ja sitä halveksitaan muissa. Rohkeat, uhkarohkeat voittavat ja pärjäävät, epäonnistumisen mahdollisuus kielletään, epävarmuus ja varovaisuus nähdään nynnyjen ja kaikin puolin kelvottomien henkilöiden ominaisuuksina. Sitä avuttomuutta joka ensin splitataan ja projisoidaan itsestä pois, pyritään sittemmin kontrolloimaan toisissa.

Splitin ja kontrollin defensesseihin liittyy läheisesti ambivalenssi. Tämä estää kriittisissä tilanteissa ratkaisujen tekoa, sisäisessä maailmassa se tarkoittaa maanisten defensesien ylläpitämistä. Mikäli avuttomuus ja epäonnistuminen kyettäisiin integroimaan itseen, olisi seurauksena depressiiviseen positioon siirtyminen.

Maanisten defensesien pettäminen tässä kohtaa johtaisi egon kohtaamaan disintegraation pelon ja sen jälkeen tukeutumaan obsessiivisiin defensesseihin, vanhojen kuvioden rutiininomaiseen toistamiseen. Tämä tarkoittaa voimakasta ambivalenssia joka estää tekemästä päätöksiä tai luopumasta jo ilmeisen epäonnistuvasta tai tuhoon tuomitusta – vaikkapa yrityksestä.

Monasti depressiiviseen positioon siirtyminen ei ole mahdollista koska maaniset defensesit toimivat niin läheisessä yhteydessä obsessiivisten defensesien kanssa ja tätä kautta korjaaminen ja uuden luominen ei onnistu tai epäonnistuu.

Triumph-defenssi liittyy läheisesti omnipotenssiin. Siinä oma viha kohdistetaan menetettyyn objektiin. Siihen liittyvät sadismi ja sadismin pelko, menestyksen ja voiton tavoittelu. Muiden sadistinen kiduttaminen ja nöyryyttäminen häiritsevät korjaamista ja uudelleenluomista. Sadistinen ylemmyys liittyy raivokkaaseen kilpailun tunteeseen ja halveksunta kohdistuu erityisesti niihin jotka eivät käytä hypomaanisia defensessejä. Saadaan eräänlainen voitto kuolleesta henkilöstä,

hävinnestä liikekumppanista, kilpailijasta. Taustalla ovat varhaiset toiveet vanhempien ja sisarusten kuolemasta. Menetyksen kohdatessa toiveet eräällä tavalla toteutuvat. Kun kilpailija toiveiden jälkeen tekee konkurssin, syntyy voitonriemu joka surun ja ahdistuksen välillä on luonteeltaan maanista. Kun viha menetettyyn herää, usko menetettyyn rikkoontuu, idealisaation prosessi häiriintyy ja henkilö epäilee että menetys on tapahtunut siksi että henkilö itse saisi rangais- tuksen ja joutuisi sadistisen kiusauksen kohteeksi. Tämä puolestaan häiritsee vaurioista korjaantumista ja uuden luomista.

Toisinaan triumph-defenssiä käytettäessä menestyminen estyy sillä oma menestys liitetään kuvitelmiin toisen nöyryyttämisestä. Voitto saattaa olla merkki varhaisten toiveiden toteutumisesta kun lapsi haluaa vallan vanhempiensa yli. Pyrkimys menestyksen saavuttamiseen liittyy alunperin lapsen pyrkimykseen voittaa destruktiivisuutensa ja pahat sisäiset objektinsa ja kyetä kontrolloimaan niitä. Kun subjekti voittaa objektinsa sisältyy siihen varhainen ajatus vanhemmista jotka haluavat triumphin lapsesta. Tämä johtaa epäluottamukseen ja ahdistukseen. Halu kontrolloida objektia, sadistinen halu nöyryyttää sitä voi tulla niin voimakkaana korjaamisen tielle että korjaaminen keskeytyy. Tällöin paranoidiset pelot alkavat toimia. Pelot aktivoivat paranoidiset defenssit objektin tuhoamiseksi ja myös maaniset mekanismit. Jo prosessissa ollut korjaaminen keskeytyy ja ego alkaa jälleen maanisten ja obsessiivisten defenssien käytön.

Maaninen reparaatio tarkoittaa pakoa hyvään. Se on eräs keino välttää kollapsia depressiossa, todellisuuden kohtaamista ja sitä kautta surua ja korjaamista. Pyritään erilaisilla «vippaskonsteilla» pitämään yllä menetettyä todellisuutta, vaikkapa ottamaan lainaa lainan päälle tai tekemään yrityksessä silmäkääntötemppeja. Hypomaaniseen käyttäytymiseen liittyy idealisaatio joka osin koostuu omnipotentista kieltämisestä ja ambivalenssista. Nurja puoli splitataan itsestä ulos ja epävarmuus projisoidaan muualle. Realiteettien taju poljetaan maahan ja ryhdytään harjoittamaan ylemmyyttä; esimerkiksi «mascular-acting-out»:ia. Tässä miehiset arvot, miehinen elämäntyyli, autot, lentokoneet ja muut falliset symbolit kohoavat arvoon arvaamattomaan ja muut «pehmeämmät», heikkoutta, surua, rakkautta tai menetystä kuvaavat elämänarvot siirtyvät taka-alalle. Realiteettien vastaantullessa paetaan paranoidiseen reagointiin, pyritään löytämään syntipukki ja kieltämään se vastuu joka on kuulunut ja kuuluu itselle. Oma varomattomuus ja ylimitoittaminen kielletään ja vastuu siirretään pankinjohtajille, pelureille, tukkukauppiaille, vakuutusyhtiöille tai vaikkapa hallitukselle.

Kun kollapsi tavoittaa kollektiivisen tajunnan, on se voimakkaan ylimitoitettu

Lama-Suomessa oli tämän tästä helposti nähtävissä eräänlainen kippausilmiö, jossa käytetään useampia defensejä. Projektiivinen identifikaatio on keskeisellä sijalla. Projektion ja projektiivisen identifikaation kautta pyritään rojauttamaan menetys jonkun toisen niskaan. Psykkisenä mekanismina tapahtui split,

projektio, kieltäminen ja idealisaatio. Splitataan heikkous itsestä pois, projisoidaan se vaikkapa liikekumppaniin, kielletään itsessä olevan mitään heikkoa ja idealisoidaan itse.

Ominaista hypomaaniselle defenssin käytölle on pyrkimys ajatella suurissa yksiköissä, suuria summia, suuria yrityksiä jne. Elämän pienet yksityiskohdat ja arkipäiväisyydet sivuutetaan. Hypomaanisella defenssin käytöllä murskataan hyvyys, kohtuullisuus ja realismi.

Kun kollapsi vihdoin tapahtuu, se on voimakkaan ylikorostunut. Kansanomaisessa keskustelussa oli kuultavissa puheita Suomen joutumisesta Maailmanpankin valvontaan ja täydellisestä konkurssin uhasta, Suomen putoamisesta kehitysmaiden tasolle jne. Ylikorostunut romahdus sitten hypomaanisten defenssien pettäessä on taas omiaan lisäämään toivottomuutta ja kuvitelmia kuilun syvyydestä. Tämä hidastuttaa korjaamista ja uuden rakennus- ja parannustyön alkamista. Kollektiiviset hypomaaniset puolustuspyrkimykset olivat nähtävissä esimerkiksi kuvaamistani pyrkimyksistä ajatella suurissa yksiköissä. Se liittyy omnipotenssin suurenmoisuuteen puolustusmekanismina menetyksen pelkoa vastaan. Puolustaututtaessa pyritään väheksymään pienten asioiden tärkeyttä, yksityiskohtien merkittävyyttä ja korostamaan huolettomuutta yksityiskohdista. Tämä liittyy kieltämiseen ja mahdollisuuden korjata. Menetyks on niin täydellinen että siitä ei voi mitenkään selvitä.

Psykodynaamisesti kysymyksessä on objektin vahingoittamisen kieltäminen, suru ja syyllisyys.

Mitä menetyksestä jää jäljelle?

Veikko Tähkä kirjassaan *Mind and its treatment* (4) toteaa, että «on ihmisen yksinoikeus kyetä muistamaan ja ennakoimaan, oppimaan erehdyksestä ja suunnittelemaan tulevaisuutta, voidakseen elää merkittävän tämän päivän ilman että tarvitsee katua menneisyyttä tai pelätä tulevaisuutta. Mutta toisaalta muistelemisen ja ennakoimisen ääripäinä voivat erilaisissa määrin tuhota sen ainoan asian, mitä ihminen ei elämänsä aikana menetä, mahdollisuuden kokea tämä hetki.»

Kun toivo palaa, alkaa muutos tapahtua kahdenlaisissa tunteissa, kuvaa Melanie Klein. Näistä tunteista muodostuu depressiivinen positio: Tuhoutumisen ahdistus vähenee ja menetetyt kaipaus koetaan täydellä voimalla. Viha vähenee ja rakkaus lisääntyy. Tuhoutumisen ahdistukselle on luonteenomaista se, että sitä ruokitaan vihalla ja se ruokkii vihaa.

Tunne tuhoutumisesta, tunne siitä, että pahat sisäiset objektit vahtivat, johtaa sellaiseen riippuvuuteen joka käynnistää maaniset defenssit. Näiden defenssien tarkoituksena on tarjota suoja tuhoutumisen ahdistusta vastaan ja ne ovat usein sadistisia.

Kun ahdistus vähenee, viha ja riippuvuus vähenevät ja maaniset defenssit väistyvät.

Jacques Eliot artikkelissaan *Death and the middle-life crisis* (5) kuvaa menettämisen vaikeutta idealismilla, joka on rakentunut tiedostamattomalle kieltämiselle ja maanisille defensseille. Hän puhuu rakastavasta korjaamisesta joka voi viedä yli menetyksen ja kiduttavan pettymyksen, syyllisyyden ja ahdistuksen. Tämä tapahtuu luottamuksen ja toivon avulla, ei kieltämisen kautta. Hän uskoo, että läpityöskentely lisää luottamusta ja yksilön kykyä rakastaa ja surra sitä, mikä on menetetty ja mikä on mennyt, sen sijaan että hän vihaisi ja tuntisi tulevansa vihansa ahdistamaksi.

Kaikki sureminen johtaa suurempaan itsenäisyyteen

Menetyksen läpityöskentelyn kautta voidaan saavuttaa viisautta, rohkeutta, kykyä rakkauteen ja kykyä tunteisiin, toivoon ja iloon. Sen avulla voidaan saavuttaa sellaisia elämänlaatuja joiden alkuperä on lähtöisin integraatiosta. Se on enemmän itsetietoista, eikä hyväksy ainoastaan oman itsen puutteita vaan myös itsen destruktiiviset impulssit. Se tarjoaa suuremman kapasiteetin sublimaatioon, mikä seuraa todellista irrottautumista ja luopumista.

Kaipuu menetettyä kohtaan kuvaa myös riippuvuutta. Riippuvuus johtaa korjaamiseen. Se on luovaa, koska se on rakkauden ohjaamaa. Ahdistukseen perustuva riippuvuus on destruktiivista. Kun murhe ja epätoivo tunnetaan täydellisenä, rakkaus herää ja surija tuntee että elämä itsen sisä- ja ulkopuolella jatkuu sittenkin.

Suru saattaa kääntyä tuottavaksi ja lisätä arvostusta ihmisiin tai esineisiin tai yksinkertaisesti vain tehdä yksilön viisaammaksi. Kaikki suremiseen liittyvät onnettomat kokemukset reaktivoivat depressiivisen position ja kaikkien menetyksen läpityöskentelyn. Kaikki sureminen syventää ihmisen suhdetta sisäisiin objekteihin ja johtaa suurempaan itsenäisyyteen.

Sureminen on hyvien objektien uudelleenasettamista sisäiseen maailmaan

Ihminen pyrkii suojautumaan tuskallisia depressiivisiä positioita vastaan paranoialla ja maanisilla defensseillä. Tämä tarkoittaa rakkauden tunteiden vähentymistä ja vihan lisääntymistä. Sisäiset pahat objektit kielletään ja projisoidaan ulkomaailmaan. Sureminen ei onnistu sellaisilta henkilöiltä jotka eivät ole lapsena kyenneet sisäistämään hyviä objekteja ja kokemaan turvaa. Sureminen on hyvien objektien uudelleenasettamista sisäiseen maailmaan. Luomalla sisälleen uudet hyvät vanhemmat ja rakentamalla uudelleen sisäisen maailman integriteetin, sen maailman, joka oli vaarassa ja disintegroitunut, henkilö kykenee selviytymään menetyksestä. Hän saa uudelleen turvallisuuden tunnetta ja saavuttaa harmoniaa ja rauhaa.

Entä sitten ammattikunnan itsensä osa?

Laman alkaessa myös lääkärikunnan keskuudessa tapahtumat oltiin valmiita leimaamaan uhkarohkeiden, vastuuttomien tai muuten vaan patologisten ihmisten aikaansaannoksiksi. Tragedia siirrettiin pois itsestä. Kiellettiin sellainen mahdollisuus että näkemämme taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitysmurros koskisi meitä kaikkia. Tämän muutoksen edessä psykiatrinkin on hyvä pyrkiä kohtaamaan oma pienuutensa ja avuttomuutensa sekä tunnistamaan ammattinsa rajat. Laajemmat pohdiskelut talouspolitiikasta kuulunevat taloustieteilijöille, kysymykset elämän tarkoituksesta filosofeille. Psykiatri on lääkäri jonka työnä on hoitaa hänen vastaanotolleen saapuvien henkilöiden mielenterveyttä. Hänen ammattinsa velvoittaa hänet käsittelemään omia onnipotenssin, kieltämisen, idealisaation, maanisen reparaation jne. tunteitaan. Hänen työhönsä on sietää omia avuttomuutensa tunteita epävarmasta ja epäselvästä nykyhetkestä ja tulevaisuudesta, voidakseen kantaa niitä potilaansa puolesta.

Yllättävän pitkällä viiveellä keskustelu «laman» ja sen psyykkisistä seurauksista saavutti psykiatrisen pohdinnan areenat. Tietysti – yksilön tasolla – psykodynaamisesti – kuten artikkelini alkuosasta selviää – lama on yksilölle menetys tai joukko menetyksiä – joita hoidollisesti tulee kohdella – ei enempää – eikä vähempää kuin tämän pääkategorian alaisina psyykkisinä toimintoina patologisine variaatioineen.

Mielenkiintoinen on ilmiö «kollektiivisesta kieltämisestä» jota myös artikkelini alkuosassa kuvailen. Tällöin psykiatri – osana kollektiivista tajuntaa – toteuttaa osaltaan kollektiivista kieltämistä ja on siinä suhteessa kyvytön auttamaan potilastaan jonka tietoisuuden on jo saattanut läpäistä edessä oleva kollektiivinen menetys ja muutoksen mahdollisuus ja mikä ymmärrys tuottaa hänelle tuskaa. Lienee hyvä silloin tällöin miettiä kuinka suuri painoarvo psykiatrin työssä tulisi asettaa yhteiskunnalliselle valvutuneisuudelle. Viisaiden neuvojen mukaan psykiatrin olisi syytä kulkea askel potilastaan edellä.

Uudella ajalla on uusi suhde – aikaan

Uudenlaisiin tilanteisiin psykiatri on «laman» keskellä potilasta hoitaessaan joutunut suhteessaan potilaan elämän käytännön ongelmiin. Menetyksen ja muutoksen pyörteissä potilaat ovat usein joutuneet tekemään kauaskantoisia taloudellisia ratkaisuja koskien yrityksiään, asuntojaan, lainojaan yms. vääristyneen tulevaisuudenkuvan (ylitoivottomuus, ylioptimismi, obsessiivinen toistaminen jne.) varassa. Näiden ratkaisujen tekemättä jättäminen on saattanut olla potilaan elämälle yhtä kohtalokasta. Merkittävä potilaan tulevaisuuteen vaikuttava tekijä muodostuu näin ollen ratkaisuista joita tehdään suhteessa aikaan.

Perinteisen psykiatrisen ajattelun mukaan aika paranemisprosessin etenemisessä on riippuvainen potilaan psyyken erilaisista muuttujista (introspektiokyky,

varhainen tausta jne.) ja on näinollen alittamaton. Freud artikkelissaan *Mourning and melancholia* sanoo että surussa aika on välttämätöntä jotta yksityiskohtaisesti voidaan rakentaa uudelleen realiteettitilastaus ja viedä läpi se työ joka egon täytyy tehdä kun se vapauttaa libidonsa menetetyistä objektista. Psykkisten muutosprosessien eteneminen lienee jossain määrin riippuvaista terapeutin ammattitaidosta.

Kaiken kaikkiaan «laman» jälkeen liikkeelle lähtenyt muutos- ja murrosprosessi tulee muuttamaan tietoisuuttamme ja suhteitamme ulkomaailmaan erityisesti lisääntyneenä ajan merkityksenä. Tähän ilmiöön tulisi psykiatrisen tietämyksen pyrkiä varustautumaan syvemmällä ymmärryksellä kuin mustavalkoisella keskustelulla siitä tulisiko psykoterapian olla lyhyt vai pitkä.

Ammattikunnan keskuudessa on sittemmin ilmennyt myös potilaan oireiden «ylilamatisointia». Hänen hypomaanisen defenssinkäyttönsä kuvaus on vaihdettu menetyksen kuvaukseen velkasaldoina ja hänen depressionsa on vaihdettu diagnoosiksi «konkurssi». Lama- ja taloudelliset menetykset ovat vain yksi – joskin tietyssä ajassa ja paikassa väestön keskuudessa tilastollisesti hyvin määrääväksi kehittynyt menetyksen muoto joka – kuten jo aiemmin mainitsin ei psykodynaamisesti poikkea menetyksen käsittelystä yleensä.

Konstruktiivisten ja destruktiivisten voimien dynamiikasta

Isabel Menzies-Lythin (6) mukaan inhimillisten organisaatioiden rakenteet ovat kehittyneet vähentämään ahdistusta. Rakennemuutoksen käydessä läpi koko yhteiskunnan vapautuu ihmisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin huomattavan paljon pelkoa, kateutta, ahneutta ja tuhoutumisen uhkaa. Nämä jälleen dynamiisina ilmiöinä vaikeuttavat yhteiskunnan itsensä uudelleenorganisointumista ja rakentumista.

Muutos tarjoaa myös mahdollisuuksia uusiin, luoviin ja konstruktivisempiin tapoihin ratkaista ihmisten välisiä vuorovaikutussuhteita. Tämä edellyttää kuitenkin tietoisuutta destruktiivisten voimien dynamiikasta. Tällaisten voimien lainalaisuuksien ymmärtäminen on sellaista missä tämän päivän psykiatri voi olla «aikaansa edellä». Vaikkakin pahimmat, äkilliset, «laman» seurauksena syntyneet menetykset lienevät tältä erää ohi, tehdään edessä olevan yhteiskunnallisen-taloudellisen uudelleenstruktuuroinnin aikana päätöksiä pitkälle ajassa eteenpäin.

Ymmärrys destruktiivisten vuorovaikutusvoimien (kateus, ahneus) dynamiikasta (7) saattaisi johtaa meidät kestävämpiin ja onnellisempiin ratkaisuihin suomalaisessa tulevaisuudessa.

Kirjallisuutta

1. Klein M. A contribution to the psychogenesis of manic-depressive states. *Int J Psycho-Anal*, Vol 16 (1).
2. Klein M. Mourning and its relation to manic-depressive states. *Int J Psycho-Anal*, Vol 21 (1). Also in *Contributions to Psycho-Analysis*. London: Hogarth Press, 1940: 311-338.
3. Freud S. Mourning and melancholia (1917). *Sigmund Freud: Collected papers*, Vol IV. Basic Books Inc 1959 by arrangement with The Hogarth Press Ltd and The Institute of Psycho-Analysis, London.
4. Tähkä V. Dealing with object loss. In: *Mind and its treatment*. Madison: International Universities Press, 1993: 135-152.
5. Eliot J. Death and the middle-life crisis. In: Klein M, ed. *New directions in psycho-analysis*. London: Tavistock, 1955.
6. Menzies-Lyth I. The functioning of social systems. In: *Containing anxiety in institutions*. Free Association Press, 1988.
7. Bion WR. *Kokemuksia ryhmistä*. Weilin + Göös, 1961.

Anja Mathur
LL, psykiatrian erikoislääkäri
Lääkäri- ja Psykologikeskus EGOFUNKTIO Oy
Suvantokatu 7-9
33100 Tampere